

Kisbéri és Gidrán Lótenyésztő Országos Egyesület
2464 Gyúró. Máriás-tanya, hrsz. 0103/5.

A kisbéri-félvér fajta tenyésztési programja 2017.

Tartalom

I.	A fajta leírása.....	3
1.1.	A fajtafenntartásért felelős szervezet megnevezése:	3
1.2.	A fajta kialakulása, jelenlegi helyzete, várható jövőbeni szerepe	3
1.3.	Az állomány nagyság változása az Egyesület megalakulásától a Tenyésztési Program benyújtásáig:.....	5
1.4.	A kancacsaládok bemutatása:	5
1.5.	A fajta küllemi leírása	7
1.6.	Értékmérő tulajdonságok.....	10
II.	Tenyészcél	10
III.	Tenyésztési módszerek.....	10
3.1.	Fajtatiszta tenyésztés, (a fajtaazonosság, annak vizsgálati módszerei, igazolásának rendje)	10
3.2.	Keresztezés (génmigráció szabályai a fajtában, a keresztezett állatok tenyésztésbe illesztése): Idegen fajták a kisbéri-félvér állományba kizárólag cseppvér-keresztezéssel kerülhetnek be.	11
3.3.	Vonaltenyésztés, vonalfenntartás elvei a fajtában:.....	11
IV.	Törzskönyvezés.....	12
4.1.	Állományba vétel feltételei:	12
4.2.	Törzskönyv	12
4.3.	A nukleusz minősítés kritériumai	13
4.4.	A törzskönyvből történő kikerülés szabályai.....	13
4.5.	Származás-nyilvántartás.....	14
4.6.	Külföldi fedezetítés nyilvántartásba vételének szabályai	14
4.7.	Embrió-átültetés nyilvántartásba vételének szabályai	14
4.8.	A csikók jelölésének, azonosításának módja.....	15
4.9.	UELN-képzés szabályai	16
4.10.	Származás-ellenőrzés módja és dokumentálásának rendje	16
4.11.	A származási igazolás kiállításának szabályai	16
V.	Osztályba sorolás.....	17
5.1.	Mének.....	17
5.2.	Kancák.....	18
VI.	A fajta szelekciójának rendje.....	21
6.1.	Párosítási terv készítésének elvei, célpárosítások.....	21
6.2.	Tenyésmén-jelöltek szelekciója.....	21
6.3.	Tenyészkanca-jelöltek szelekciója	22
VII.	Tenyésmének használata.....	23
7.1.	A mének tenyésztési/termékenyítési engedélyének kiadásának tenyésztési és állategészségügyi feltételei	23
7.2.	Import mének használatának szabályai	23
7.3.	A szaporítóanyag minőségi követelményei	23
VIII.	Egyéb speciális szabályok	23
8.1.	A fajta génkészletei felderítésének módja és hasznosítása.....	24
8.2.	A génbankban megőrzendő szaporítóanyag és genetikai minta meghatározása	24
8.3.	Tartástechnológia	24
8.4.	A tenyészállat-forgalmazás, export és import szabályai	25
8.5.	A vágóállat fajtához tartozás igazolásának rendje, igazolási mintája.....	25
8.6.	A tenyészet (részpopuláció) felszámolás esetén követendő szabályok	26
IX.	Az országos állattenyésztési adatbankba történő adatküldés módja és rendje	26
X.	A fajta népszerűsítése	26
XI.	A tenyésztők tenyésztői munkájának elismerése	26
XII.	Záró rendelkezések	26
XIII.	MELLÉKLETEK	27

I. A FAJTA LEÍRÁSA

1.1. A fajtafenntartásért felelős szervezet megnevezése:

Kisbéri és Gidrán Lótenyésztő Országos Egyesület (a továbbiakban: Egyesület)
Székhelye: 2464 Gyúró. Máriás-tanya, hrsz. 0103/5.

1.2. A fajta kialakulása, jelenlegi helyzete, várható jövőbeni szerepe

A fajta a Komárom megyében a Győrt és Székesfehérvárt összekötő út mentén fekvő hajdani kisbéri Batthyány-birtok területén alakult ki, midőn I. Ferenc József császár az 1853-ban elkobzott birtokon egy nemes vérű katonai ménes kialakítását rendelte el. „Nemes vérű” lovon akkoriban minden kétséget kizáróan angol telivért értettek, de a terv szerinti 300 angol telivér anyakanca beszerzése még az Osztrák-Magyar Monarchia számára is megoldhatatlan feladatot és anyagi terhet jelentett. Ezért az angol telivér importok mellett nagy létszámú egyéb állományt telepítettek Kisbérre az akkori kincstári és udvari ménesekből és a jelentősebb magánménesek állományából.

Ezt az alapjában vegyes származású (arab, cserkesz, spanyol, piberi, norfolki, percheron, mecklenburgi stb), de típusában és küllemében gondosan válogatott állományt több generáción keresztül folyamatosan angol telivér ménekkel fedeztették. A ménes első parancsnoka, Franz von Ritter altábornagy, a nagy értékű, és a minőségi lótenyésztés számára nagy jelentőségű angol telivér méneket a ménes állományának fedeztetésén túl a köz rendelkezésére is bocsátotta. E gyakorlat következtében már 1855-től általánossá vált Kisbéren, hogy az angol telivér törzsmének a ménesi kancák mellett a magántenyésztők telivér vagy félvér kancáit is fedezhették. Így nemcsak a mének jobb kihasználását és a kiváló tenyészanyag elterjedését érték el, hanem a fedeztetési díjakból számottevő bevételekhez segítettek a ménest. Minden évben a Földművelésügyi Miniszter a hivatalos közlönyben tette közzé a kisbéri ménesben felállított mének fedeztetési díját és a fedeztetés feltételeit.

A ménesben a kiváló telivér mének hatására kialakult egy angol telivérhez közel álló, de annál tömegesebb, feltétlen nyugodtabb, nagyobb munkakészségű és különösen korrektebb küllemű hátszó típus. Az így előállított félvér mének az országos fedezőmén igényt teljes mértékben kielégíteni, és a telivért pótolni tudták. Másod-, harmadosztályú telivér mének helyett Kisbér elsőrangú félvéreként tenyésztett a köztenyésztés számára. A századfordulón ezek a félvérek már nevet szereztek maguknak. Ez idő tájt alakultak ki a fajta máig híres vonalai: Deutscher Michel, Dunure, Kozma, Fenék, Shannon, Maxim, Filou, Slieve Gallion, vagy a kanca-oldalon igen eredményes Montbar, Rocketter, Verneuil, William Rufus, Gunnersbury, Royal Lancer stb.

A mezőgazdaság intenzívebbé válásával egyre erőteljesebben fogalmazódott meg a kisbéri-félvér tömegesítésének igénye. E folyamat során előbb a kiemelkedő örökítő erejű telivérek után állítottak fel félvér törzsméneket a ménesben, valamint mezőhegyesi félvér mének alkalmazására (Furioso XXIII, Furioso VII, North Star XXV) is sor került. Ennek következtében a már némileg túlfinomodott állomány típusában konszolidálódott, tömegesebbé vált, de megőrizte nemességét, eleganciáját, gyorsaságát és kitartását. Ezen értékes tulajdonságok megőrzése érdekében a tenyésztésbe állítandó fiatal törzskancajelölteknek terepen, vadászlovaglásban kellett a kijelölt feladatot és szintidőt teljesíteniük.

A II. világháború előtt a mozgás és használati tulajdonságok javítása céljából a hasonló tenyésztési technikával létrehozott trakehneni fajtából importáltak törzsméneket a kisébri ménes számára. Így alapított törzset Széplak, Formás és Lobogó.

A háborús cselekmények hatására 1944-ben a ménes állományát kettéosztották. Az ország területén különböző uradalmakban elhelyezve 330 mén, kanca és évjárat csikó várta a hadiesemények kedvezőbbre fordulását, míg a másik felét, 7 törzsmént, 145 anyakancát, 55 évjárat ménejelöltet, 63 évjárat kancacsikót és 10 szopós csikót a bajorországi Bergstettenbe evakuáltak. Ebből az állományból 1945-ben 78 egyed hadizsákmányként az Amerikai Egyesült Államokba hajóztak, és ott elárvereztek. Ott fajtatizta tenyésztésük az 1953-ban megalapított Hungarian Horse Association-nak (HHAA) köszönhetően mindmáig fennmaradt.

1948 júniusában három szállítmányban 150 kisébri ló tért haza, melyet a Bábolnai Állami Gazdaság parragpusztai és alsóvasdinyei telepén helyeztek el. Ezekkel a kancákkal, valamint a kisébri tenyészirányt követő egykori ún. „egyezményes” magánménesek állományából 1954-ben felállított sárvári ménes kancáival kezdődött a fajta regenerálása. A méntelepeken fellelt kisébri tenyésztésű ménékből sikerült a hajdani híres törzsek jó részét újraéleszteni és a fajta tenyészirányát az egyre inkább előtérbe kerülő sportkövetelmények felé irányítani. 1961-ben az akkor már mindössze 40 kancára csökkentett kisébri ménes állományát a Dalmandi Állami Gazdaságba helyezték át, és szerte az országban megindult egy meggondolatlan és megállíthatatlan keresztezési hullám, amely az 1970-es évek végére a fajtatizta kancaállományt a veszélyeztetett szintre csökkentette. A tradicionális ménvonalak és kancacsaládok nagy része odaveszett.

Amint az előzőekből is látható, az 1961. évi átszervezés, valamint az utána következő tenyészirány-váltás a többi hagyományos magyar fajtával együtt a kisébri-félvér törzsállományt is erősen megviselte. A lótenyésztés gazdaságtalan volta miatt azokban a gazdaságokban, ahol a felső vezetés nem kötődött érzelmileg is a lóhoz, az állami feladatmeghatározás és (a költségekhez képest elenyésző mértékű) állami dotáció ellenére a törzstenyészetek kancaállománya egyre csökkent, minősége felhígult, s tartási körülményei is igen gyakran törzstenyészethez méltatlanok voltak. A nyolcvanas években történtek ugyan bizonyos pozitív intézkedések ennek a nemkívánatos helyzetnek a megszüntetésére, de ezek legfeljebb csak lassították a leépülési folyamatot, megszüntetni nem tudták.

A még meglévő népies és az egykori törzstenyészetekből kikerült állományból 1989. június 12-én 60 alapító taggal és 260 tenyészkanccal megalakult a Kisébri-félvér Lótenyésztő Országos Egyesület, amely jelenleg a fajta elismert fajtafenntartója.

A kisébri-félvért tenyésztők feladata a fajta hagyományos értékeinek megőrzése az eredeti tenyésztési módszerek alkalmazásával. A kisébri-félvér, mint eredetileg katonai célokra tenyésztett hátszló, kiválóan megállja helyét a sport- és hobbilovaglásban is. Az egyesület egyik fő feladata a fajta genetikai értékének megőrzése mellett, hogy támogassa a tenyészállatok minél szélesebb körű sportkipróbálását. Mivel az ehhez szükséges anyagi eszközök nem állnak az egyesület rendelkezésére, ez a tevékenység a szervezésben és tanácsadásban nyilvánul meg. A kisébri-félvér egyedek leginkább a military (lovastusa) szakágban érnek el országos szinten jegyzett eredményeket, de rendszeresen feltűnnek a díjugratásban, fogathajtásban és díjlovaglásban is.

A kiséri fajta új mérvonalainak és kancacsaládjainak kiválasztásánál elsősorban a sportra való alkalmasságot kell figyelembe venni. A fajtában korábban rögzült jó tulajdonságok (acélosság, robbanékonyság, gyorsaság, szervezeti szilárdság, ugrókészség) és a típus megőrzése mellett cél a mai sportlovakkal szemben támasztott követelményeknek megfelelő tulajdonságok rögzítése a fajtán belüli szelekcióval, vagy/és új, elsősorban angol telivér vonalak létrehozásával (mozgás, ugróképesség és stílus).

1.3. Az állomány nagyság változása az Egyesület megalakulásától a Tenyésztési Program benyújtásáig:

A magyarországi hagyományos lófajták közül a kiséri-félvér rendelkezik a legtöbb törzskönyvi ellenőrzés alatt álló egyeddel. Az Egyesület nyilvántartásában 800 méneskönyvi kanca és 80 fedezőmén szerepel. Ezek elhelyezkedése az ország egész területére kiterjed. Nagyobb egyedsűrűséggel található Tolna, Pest, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Vas, Komárom-Esztergom és Veszprém megyékben.

A bejelentett kancák létszáma 1989-től 2002-ig növekedést mutatott, 2005-től nagyságrendileg azonos szinten maradt, később kissé csökkent. 2015. évben némi emelkedés volt megfigyelhető, aminek oka az őshonos kancák állami támogatása. emelkedés az őshonos kancatámogatás kiírásának köszönhető.

A bélyegzett csikók száma 2010. után drasztikus csökkenést mutatott, aminek fő oka a lótenyésztés általános válsága, az eladási nehézségek, és ezzel a fedeztetési kedv visszaesése.

1.4. A kancacsaládok bemutatása:

A kiséri-félvér fajta eredeti kancacsaládjai a II. világháborúban szinte kivétel nélkül elvesztek, ezért a fajta reprodukálása főképpen a sárvári és dalmandi törzstenyésztés anyagából, valamint népies állományból történt. Az új kancacsaládok kialakulása jelenleg is folyik.

A jelenlegi állományban a következő kancacsaládok találhatók meg:

Kancacsalád eredete	Családalapító	Jelenlegi létszám	Megjegyzés
Gidrán	Siglavý Gídran Sértegető	5	
Gidrán	Fruska	2	
Gidrán	Siglavý Gídran Eszter	2	
Gidrán	107 Gídran VIII	1	
Gidrán	13 Gídran „B” VIII	1	
Balassa János	Mecsek Dolly	14	Fedezőmént adott
Balassa János	Lepke	2	
Nagycserkesz	Manci	5	
Nagycserkesz	Juci	9	
Nagycserkesz	Gunera	6	Fedezőmént adott
Nagycserkesz	Virág	2	
Nagycserkesz	Csinos	5	Fedezőmént adott
Nagycserkesz	Fecske	5	

Regöly	Szinésznő	2	
Regöly	Bóbita	3	
Regöly	Cuni Baba	7	
Regöly	Kicsi	7	
Regöly	Regöly Jólány	10	
Regöly	Kese	9	
Regöly	Inga	6	
Regöly	Kakukk	1	
Regöly	Lenke	1	
Regöly	Hajnal	2	
Regöly	Refrain Csipkedő	2	
Pálfa	Shilah	6	
Pálfa	Tisza	5	
Pálfa	Mirza	1	
Pálfa	Formás Orgona	3	
Pálfa	Csinos	2	
Pálfa	Óvatos	1	
Simontornya	Manci	3	
Simontornya	Bubideres	12	
Simontornya	Borcsa	2	
Sárvár	568 Csákó Galiba	17	Fedezőmént adott
Sárvár	Szobalány	7	
Sárvár	Simonbánné	4	
Sárvár	Keletporosz Remény	1	
Sárvár	Menyasszony	13	Fedezőmént adott
Sárvár	10 Fenék VI	1	
Sárvár	Szivárvány	4	Fedezőmént adott
Sárvár	120 Diktátor	4	
Sárvár	Bulla	1	
Sárvár	609 North Star XXV	1	
Eredeti kisbéri	153 North Star I	2	
Eredeti kisbéri	161 Maxim VI Konkur	3	
Eredeti kisbéri	Gizi	2	
Eredeti kisbéri	Keletporosz Púder	10	Kiemelt
Eredeti kisbéri	Oltszem II Ónos	2	
Eredeti kisbéri	Ragyogó	1	
Sütvény	Gárda Keszkenő	3	Kiemelt ménnevelő
Sütvény	Epres	8	
Sütvény	Gi 176 psz.	4	
Sütvény	Mályva	6	Fedezőmént adott
Sütvény	Deres	1	
Sütvény	Sári	2	
Sütvény	Extra	7	
Sütvény	Hacsak	1	
Sütvény	Volán	2	Fedezőmént adott
Sütvény	Madár	1	
Sütvény	Kormos	1	
Lóska János ménese	Filou Baba	6	Kiemelt

Trakehneni	Emity	10	Kiemelt
Trakehneni	Parhar Rumba	1	
Trakehneni	Fruska	2	
Nagyszentjános	Filou VI Óvatos	1	
Nagyszentjános	Filou VI Orsolya	6	Kiemelt
Nagyszentjános	Olcsó	4	
Nagyszentjános	Rekettye	1	
Nagyszentjános	Baba	1	
Népies	Oszwald	12	
Népies	Merengő II Holló		Kiemelt ménnevelő
Népies	Bakucz Vihar		Kiemelt ménnevelő

1.5. A fajta küllemi leírása

Az angol telivér jellegéhez közel álló, elegáns, nemes, szilárd szervezetű háta, amely könnyebb hámos munkára is alkalmas. Feje nemes, szikár, egyenes profilvonalú. Nyaka hosszú, jól ívelt, többnyire középmagasan illesztett. Marja magas, hosszan hátra nyúló. Háta közepesen hosszú. A far elég terjedelmes, közepesen széles, elég jól izmolt almafár. Lapockája dőlt, hosszú, eléggé szabad mozgású, de e tekintetben kifogásolható egyedekkel is találkozunk. A mellkas a magas félvér jellegnek megfelelően mély és kevésbé dongás. A lábak szárazak, szikárak, a lábállás rendszerint szabályos. Esetenként kissé fűzött száruk, franciásság, hátul kisebb terjedelmű csánkrok, kislekű tehenesség előfordul.

Kisbéri félvér küllemi fajtastandard

Bírálat tárgya	Kívánatos	Elfogadható	Nem kívánatos
Összbenyomás	Elegáns, nemes, de erőteljes, szilárd szervezetű, háttas típusú ló.	Kevésbé nemes, ha az egyéb feltételeknek eleget tesz.	Durva, heterogén, laza szervezetű, vagy túl finom, nemi jelleg hiánya
Fej	Testtömeggel arányos nagyságú, száraz finom, egyenes profilvonalú, kifejezett tekintetű, kint ülő nagy szemekkel, tág ornyílások, szabályos, ép fogazat.	Kevésbé megnyerő, de nem durva, kislekű burkoltság.	Durva, otromba, vagy túl finom, domború profilvonal, fogazati rendellenességek.
Nyak	Középmagasan illesztett, hosszú, karcsú, jól ívelt, jól izmolt, finom, vékony szálú sörény (és fark) szőrök.	Nem elég hosszú, de jól illesztett, vagy kevésbé ívelt, de a kívánatostól nem nagymértékű az eltérés.	Rövid, egyenes, izomszegény "hegedűnyak", kifordított "szarvasnyak", vagy hidegvérű beütésre utaló rövid, terhelt. Durva, dús, hullámos szőrök.
Mar	Kifejezett, hosszan háttanyúló, jól izmolt.	A kívánatosnál kevésbé hosszú vagy kifejezett.	Rövid, púpos, izomszegény, vagy süppedt.
Hát	Rövid, elég feszes, jól izmolt.	Kisfokban előremélyedt.	Hajlott, púpos, túl hosszú.
Ágyék	Rövid, feszes, zárt.	A kívánatosnál hosszabb, ha az elég feszes.	Hosszú, laza, vagy púpos
Far, comb	Terjedelmes, hosszú, jól izmolt.	Kisfokban csapott far, ha elég hosszú és izmolt.	Izomszegény, rövid, vízszintes far, erősen csapott, barázdált.
Szügy	Közepesen széles, de jól izmolt, mély.	A kívánatostól a széles felé való eltérés.	Keskeny, izomszegény "kakasszügy"
Mellkas	Mély, közepesen dongázott, terjedelmes, hosszú lapátos porci tájék.	A kívánatosnál laposabb, ha elég mély és terjedelmes.	Lapos, sekély, rövid lapátos porci tájék.

Nemi szervek	Ép, mindennemű sérüléstől, betegségtől mentes.		Bárminemű morfológiai vagy egészségügyi rendellenesség.
Lapocka, felkar	Hosszú, dőlt, izmos, szabad mozgást lehetővé tevő.	A kívánatostól kismértékű eltérés.	Rövid, meredek, izomszegény.
Lábtő, szár, boka, csüd, paták	Terjedelmes ízületek, tiszta száraz, jól illesztett és inalt, közepes hosszúságú száraz, szabályos szögelésű közepes hosszúságú csüdök, testtömeggel arányos méretű szabályos, ép szaruanyagú paták.	Kisfokban fűzött vagy burkolt, a kívánatosnál hosszabb száraz vagy csüdök, korrigálható patarendellenességek (patafaragással).	Erősen fűzött, hosszú, gyengén inalt vagy kötőszövetes, burkolt száraz, hosszú puha csüdök, vagy meredekség, dús bokaszőrök, nem korrigálható, nem rendellenes használat során szerzett patahibák (pl. bakpata, porhanyós szaru, teletalpúság).
Csánk	Terjedelmes, tiszta, száraz, torzulás mentes.	A természetes elhasználódásnak megfelelő mértékű deformációk.	Rövid, keskeny vagy kivágott csánk, nagyfokú burkoltság, súlyos deformációk.
Lábszerkezet	Elöl, hátul szabályos.	<u>Elöl:</u> kismértékű franciáság, vagy hegyfaltipró, az elhasználódással arányban álló rokkantság. <u>Hátul:</u> kisfokú kardosság, tehenesség.	Súlyos mértékű lábszerkezeti hibák, a használat által nem indokolható mértékű elhasználtság, patológiai esetek.
Mozgás	Lendületes, szabályos vonalú, hosszú, tényerő lépés és ügetés, hátsó lábak lépnek túl az elülsők patanyomát, ügetésben a nyújtás képessége legyen meg.	Szabályos vonaltól kissé eltérő, ha elég lendületes és tényerő.	Rövid, kötött, aprózó, nem elég tényerő, szabályos vonaltól erősen eltérő láb-előrevitel, sántaság.

Színe:

Leggyakoribb színe ma a sárga, a pej és a szürke, de elfogadott a fekete is. A fakó szín árnyalatai elfogadottak, de nem kívánatosak. A századfordulón az uralkodó szín a pej volt. Kizáró a tarkaság, és a hidegvérűekre jellemző deres (pejderes, sárgaderes, vasderes) szín.

1.6. Értékmérő tulajdonságok

A kisbéri-félvér lovak a lovassport valamennyi ágában eredményesen használhatók. Bár a fajta kétségtelenül veszített a századfordulón, a két világháború közötti megalapozott híreből, ma is kiemelkedik a lófajták közül acélosságával, robbanékonyságával, keménységével és nemességével, valamint intelligenciájával. E tulajdonságai miatt nemcsak a hobby-lóartók, hanem a hagyományőrzést és teljesítmény-sportokat folytatók körében is igen kedvelt. A fajta jelentősége az egyesület megalakulása óta eltelt 27 évben sokat nőtt, a fajta egyedeinek minősége egyre javul. A szervezett tenyésztés keretei, a jól megfigyelhető tudatformálódás biztosíték lehet a fajta megőrzésére, létszámának gyarapodására. A sajátteljesítmény-vizsgák kiterjedtebb válásával a genetikai érték, a sportirányú átörökítő-képesség javulásával számolhatunk.

II. TENYÉSZCÉL

A kisbéri-félvér az egykori Kisbéri Magyar Királyi Állami Ménes által kitenyésztett magasfélvér-jellegű lófajta, melynek tenyészcélja napjainkban a korszerű követelményeknek is megfelelő, nemes, tetszetős háttas és fogatoló előállítására a hagyományos tenyésztési- és sportirányú szelektációs módszerek felhasználásával. Cél a díjugratás, lovastusa, fogathajtás és gyerek lovassportok mellett a kedvtelésből lovaslók, hagyományőrző és fegyveres testületek lóigényének kielégítése könnyen tanítható, munkabíró, könnyen kezelhető, intelligens lovakkal.

Mindezek alapján kisbérinek az a ló tekinthető, amely megfelel a Kisbéri Méneskönyv követelményeinek, valamint ezeknek a lovaknak az Egyesület által tenyésztésre elfogadott ménnek után született szaporulata.

III. TENYÉSZTÉSI MÓDSZEREK

3.1. Fajtatizta tenyésztés, (a fajtaazonosság, annak vizsgálati módszerei, igazolásának rendje)

A fajtatizta tenyésztés körébe tartozik a kisbéri-félvér kancák fedeztetése az alábbi, a fajta kialakulásában részt vett fajtájú ménekkel:

- kisbéri-félvér
- angol telivér
- furioso – north star
- Shagya-arab
- gidrán.

A fajtaazonosság vizsgálata a származási lap 4. ősi sora alapján történik. Kisbéri-félvér az a ló, amelynek 4. ősi sorában a 16 ősből legfeljebb 2 ősz tartozik idegen fajtához. Nem vesszük idegen fajtának a fajta kialakulásában részt vett fajtákat: az angol telivért, a gidránt, a furioso-north start, a Shagya arabot, a trakehnenit. A fajtában elismertek a sportló-fajták azon egyedei, amelyek a kisbéri-félvér fajtában mérvonalat alapítottak (Ramzes Junior, Aldato, Fokos, Amati, Cenzor).

Azon lovak, amelyek a fajtán belül születtek, fajtaazonosnak számítanak, ezt igazolja a tenyésztési szabályzat szerinti bélyegzésük. A fajta a lóútlevelelben is megjelölésre kerül.

3.2. Keresztezés (génmigráció szabályai a fajtában, a keresztezett állatok tenyésztésbe illesztése): Idegen fajták a kisbéri-félvér állományba kizárólag cseppvér-keresztezéssel kerülhetnek be.

A tenyésztői bizottság külön, egyedi engedélye alapján, a teljesítmény javítása érdekében keresztezési partnerként elfogadhatóak a fajtában a sportló-fajták azon ménjei, amelyek legalább 50% telivér, anglo-arab vagy arab vérhányaddal rendelkeznek, és típusukban megfelelnek a kisbéri-félvér fajta küllemi leírásának. Ezen ménnek összesen évente legfeljebb a kancaállomány 8%-át fedezhetik.

A fent leírt fedeztetésekből származó, 25% idegen vérhányadú kancák a teljes kancaállomány legfeljebb 5%-át képezhetik, és csak kisbéri-félvér vagy a fajtában elfogadott angol telivér méntől származó csikók fogadhatók el a fajtában.

Előzetes bírálat után nyilvántartásba vehetők azon kancák, amelyek valamely más fajta törzskönyvében belül születtek, azonban kisbéri-félvér kancacsaládból származnak, és apjuk valamely európai melegvérű sportló-fajta ménje. Ezen kancák engedélyezett párosításból, kisbéri-félvér vagy a fajtában engedélyezett angol telivér méntől származó ivadékaik a fajta törzskönyvében törzskönyvezhetők, amennyiben az ilyen párosításból született csikók száma évente nem éri el a fedezettett kancaállomány 5%-át.

3.3. Vonaltenyésztés, vonalfenntartás elvei a fajtában:

A fajtában megkülönböztetünk élő és kihalt, régi és új, illetve telivér, arab, trakehneni és egyéb eredetű ménvonalakat.

A genetikai variancia fenntartásához a fajta elegendő számú ménvonallal rendelkezik. Fontos feladat a ménvonalak stabilizálása, mert a Maxim vonal kivételével nem jellemző a vonalalapító ménre történt rokontenyésztés.

A fajtára a kezdetektől jellemző volt a vonalak kihalása és új vonalak képződése. Jelenleg is léteznek kihalófélben lévő vonalak (Dunure), virágzó vonalak (Széplak), és olyan vonalak, amelyek életképessége bizonytalan (Notórius).

Ménvonal neve	Alapító fajtája
Advent	Trakehneni
Aldato	Holsteini
Amati	Holsteini
Bob herceg	Angol telivér
Cenzor	Egyéb
Conrad	Trakehneni
Déva	Angol telivér
Dunure	Angol telivér
Fenék	Angol telivér
Fernando	Trakehneni
Filou	Angol telivér
Fokos	Holsteini

Forintos	Angol telivér
Formás	Trakehneni
Hadfi	Angol telivér
Hohenstein	Trakehneni
Koheilan	Shagya arab
Maxim	Angol telivér
My Boy	Angol telivér
Notórius	Angol telivér
Ozora	Gidrán
Rakéta	Angol telivér
Ramzes	Holsteini
Szemafor	Angol telivér
Széplak	Trakehneni
Szikrázó	Angol telivér

IV. TÖRZSKÖNYVEZÉS

4.1. Állományba vétel feltételei:

Az állományba vétel a tulajdonos kezdeményezésére történik. Szükséges a belépési nyilatkozat, az állománybejelentő lap benyújtása, valamint a ló származásának hitelt érdemlő igazolása. (Lóútlevél vagy származási lap.) Az iratok benyújtását követően az Egyesület tenyésztésvezetője elbírálja, hogy a ló felvehető-e a méneskönyvbe vagy a nyilvántartásba. Az éves tagdíj befizetésével a tulajdonos megerősíti belépési szándékát, és a tenyésztésvezető a lovat állományba veszi.

Azon kancák esetében, amelyeknek tulajdonosa/tartója nem az Egyesület tagja, az eljárás azonos a tagságban lévő kancákkal.

A hazai tenyésztésű és az import egyedek esetében az eljárás azonos. Import egyedek törzskönyvbe vétele a honosítás után történhet meg.

4.2. Törzskönyv

A bekerülés feltételei

2007. évig:

Hiteles származási lap alapján 4 ősi sorig teljes származás, melyben idegen melegvérű fajtába tartozó vagy ismeretlen ős max. 25 %-ban fordulhat elő, a negyedik ősi sorban számítva (legfeljebb 4 ős a lehetséges 16 közül). Ismeretlen ős legkorábban a 4. ősi sorban, idegen melegvérű fajtába tartozó ős legkorábban a 3. ősi sorban, nem melegvérű fajtába tartozó ős egyáltalán nem fordulhat elő.

A pedigrében elismertek:

- a kishéri hagyományos vonalai,
valamint:
- a versenyfélvér,

- az angol telivér,
- az arab,
- a gidrán,
- a furioso-north star,
- a trakehneni,
- amennyiben azzal a tenyésztő kisbéri tenyésztési irányt folytat.

Megjegyzés: Ez azt jelenti, hogy pl. angol telivér vagy arab kanca is felvehető a Méneskönyvbe, amennyiben kisbéri-félvér ménnel fedeztetik. Ilyen esetben a kanca fajtáját a Méneskönyvben külön fel kell tüntetni.

2008-tól :

A méneskönyv kancaoldalról lezárult, és új kancák a fajtába az általános szabályok szerint nem kerülhetnek be. A fajtán belül született egyedeken kívül csak az a kanca kerülhet a főtrzsönyvbe, amelyeknek származása 6 ősi sorig fajtatisztán visszavezethető, illetve az angol telivér, ha küllemi- és mozgásbírálaton a II. osztályú minősítést eléri.

A kancák felvétele a kancaregiszterbe legkorábban 3 éves korban történik.

4.3. A nukleusz minősítés kritériumai

A nukleusz állomány a fajta kiemelt genetikai potenciállal rendelkező állománya, amely elsősorban, de nem kizárólagosan alkalmas a ménnek előállítására, és a fajta megfelelő minőségben való fenntartására. A nukleusz állomány kancáival szemben támasztott követelmények:

- származás: valamelyik régi kisbéri-félvér ménesre, vagy legalább 1945-ig visszavezethető fajtaazonos származás.
- minősítés: I. vagy II. osztályú, illetve Elit, Tenyésztési elit vagy Szuperelit minősítés, és megfelelő fajtajelleg.

A nukleusz állomány párosítását minden évben jóvá kell hagyni a tenyésztésvezetővel.

4.4. A törzskönyvből történő kikerülés szabályai

A törzskönyvből való kikerülés okai a következők lehetnek:

- A ló eladásra kerül, és az új tulajdonos nem kérelmezi a törzskönyvi nyilvántartást.
- A lóval nem kisbéri-félvér irányban folytatják tovább a tenyésztést.
- A ló elpusztul.

A törzskönyvből nem elpusztulás miatt kikerült ló kérelemre a törzskönyvbe visszavehető.

4.5. Származás-nyilvántartás

A kancafedeztetés, termékenyítés nyilvántartása

A termékenyítés alapbizonylata a termékenyítő állomáson kiállított termékenyítési jegyzőkönyv. A termékenyítési jegyzőkönyv 4 példányos bizonylat, amelynek 1. és 2. példánya a törzskönyvező szervezeté, 3. példánya a termékenyítő állomásé, 4. példánya a kancatulajdonosé, ez az úgynevezett fedeztetési jegy.

A termékenyítési jegyzőkönyv adattartalma a következő:

- év
- sorszám
- termékenyítő állomás kódja és neve
- fedeztetés típusa
- Fedeztetés dátuma
- fedezőmén törzskönyvi száma és neve
- fedeztetett kanca azonosítója, törzskönyvi száma és neve, születési éve, színe, jegyei, mikrochip-száma, bélyegzése
- kancatartó neve, címe, telefonszáma, születési dátuma
- kancatulajdonos neve, címe, telefonszáma, születési dátuma
- fedeztetési állomás vezetőjének aláírása
- dátum
- átvétel igazolása

A fedeztetés, termékenyítés bejelentése

A termékenyítést az Egyesület vagy megbízottja rögzíti a központi nyilvántartásban.

A fedeztetés, termékenyítés utólagos bejelentésének szabályai

Utólagos bejelentés külön eljárási díj ellenében lehetséges, a csikó 6 hónapos koráig. Ebben az esetben pót-fedeztetési jegyet kell kiállítani, és a DNS-vizsgálattal történő származás-ellenőrzés kötelező.

4.6. Külföldi fedeztetés nyilvántartásba vételének szabályai

A külföldi fedeztetés nyilvántartásba vételéhez szükséges a fedeztetés alapbizonylata (külföldi fedeztetési jegy), az Egyesület hozzájárulása, valamint a fedezőmén hiteles származási lapja és DNS-kártyája. A központi rendszerbe a külföldi fedeztetés egy ún. virtuális fedeztetési jeggyel kerül be, amelynek adattartalma a fedeztetési jegyzőkönyv adattartalmával megegyezik. A virtuális fedeztetési jegyen utalni kell a fedeztetés alapbizonylatára, a külföldi fedeztetési jegyre.

4.7. Embrió-átültetés nyilvántartásba vételének szabályai

A donor kanca termékenyítéséről a fentiekben leírt módon termékenyítési jegyet állít ki a termékenyítő állomás.

Az embrió beültetését végző szakember jegyzőkönyvet állít ki, amelyben fel kell tüntetni:

- a biológiai apa törzskönyvi számát és nevét,
- a biológiai anya (donor kanca) azonosítóját és nevét,
- a recipiens kanca azonosítóját és nevét,
- a donor kanca tartójának (tulajdonosának) nevét és címét,
- az embrió-átültető állomás nevét és nyilvántartási számát,
- az embrió-beültetés időpontját.

Az embrió-átültetési jegyzőkönyv a fedeztetési jegyzőkönyvhöz hasonlóan 4 példányban készül, az első két példány a törzskönyvezést végző szervezet, a harmadik az embrió-átültető állomás példánya, a negyedik példányt pedig a donor kanca tartója kapja. A termékenyítési jegyzőkönyv és az embrió-átültetési jegyzőkönyv egymás nélkül érvénytelen.

A megszületett csikó bélyegzése előtt a tenyésztő szervezet megbízottja mintát vesz a csikóból a DNS vizsgálat elvégzése céljából. A csikó DNS mintája összehasonlításra kerül a genetikai anyáéval és apáéval (megerősítés céljából), illetve a recipiens kancáéval (kizárás céljából).

A csikó csak a származást megerősítő DNS-vizsgálat eredményének megérkezése után jelölhető. Azonosításkor a csikójelölési jegyzőkönyvre a genetikai szülőket, illetve a beavatkozás tényét fel kell feltüntetni.

Az embrióátültető állomást a tenyésztési hatóságtól kapott üzemeltetési engedély birtokában lehet működtetni.

4.8. A csikók jelölésének, azonosításának módja

A csikó születését a tulajdonos a fedeztetési jegy részét képező ellésbejelentő lapon bejelenti a törzskönyvező szervezetnek.

Az azonosítást az Egyesület vagy megbízottja végzi. A kisbéri-félvér csikók elsődleges jelölése a bélyegzés, amely a következőképpen történik: a nyeregtájék bal oldalára kerül a fajtajel és a tenyésztő szervezet által kiadott, évente előlről kezdődő csikószám, a nyeregtájék jobb oldalára a születési évszám utolsó 2 számjegye. A tulajdonos kérésére ménesjel bélyegezhető az évszám fölé vagy a combba. Másodlagos jelölés a transzponder, amelyet a tulajdonos kérésére lehet behelyezni a nyak baloldalán a sörény alá. Kizárólag a törzskönyvező szervezet által kibocsátott, a tenyésztési hatóság által jóváhagyott, **országkóddal ellátott** transzponder használható. Az azonosító adatokat a tenyésztő egyesület vagy megbízottja a központi nyilvántartásban rögzíti.

Az elnevezés szabályai

A kisbéri-félvér csikók kettős nevet kapnak: az első név a vonal neve, a második a használati név, amely lehetőleg az anya használati nevének kezdőbetűjével kezdődjön.

Azonosító-képzés szabályai

Az azonosítót a bélyegzés alapján képezzük az alábbiak szerint:

Országkód, nem betűjele, fajtajel, születési évszám utolsó 2 számjegye, csikószám, technikai szám, általában 4 db nulla, azaz pl: **HUN K KB121230000**

4.9. UELN-képzés szabályai

- 1-3. karakter: országkód (348)
- 4. karakter: adatbázis kódja (1)
- 5-6. karakter: központi adatbázison belül a fajtajel (KB)
- 7-8. karakter: a születés évének két utolsó számjegye
- 9-11. karakter: csikószám
- 12-15. karakter: négy technikai szám (általában 0000) 3481KB161230000

4.10. Származás-ellenőrzés módja és dokumentálásának rendje

Alapvetően a származást az anyakanca és a fedeztetési jegy összekapcsolódása határozza meg. Ennek feltétele, hogy a csikó az anyja alatt kerüljön azonosításra, és ne legyen olyan tényező, amely kétségessé teszi a csikónak a fedeztetési jegy szerinti származását.

A DNS-vizsgálatot az erre a tevékenységre akkreditált laboratórium végzi. A vérminta vételét a tenyésztő szervezet vagy megbízottja ellenőrzi. A költségviselő a kétséges minták és a fedezőmén-jelöltek esetében a tulajdonos, a szűrőpróba-szerű vizsgálatoknál a tenyésztő szervezet.

Kötelező a DNS-vizsgálat az alábbi esetekben:

- A jogszabályban meghatározott határidő után, illetve nem az anya alatt azonosított csikók esetében
- Szűrőpróba-szerűen minden 10. azonosított csikó esetén
- Ha kétségessé válik a származás
- Utólagos eljárással kiadott fedeztetési jeggyel ellátott csikók esetén
- Hasban import csikóknál
- Mélyhűtött spermás mesterséges megtermékenyítésből született csikóknál
- Embrió átültetésből származó csikóknál
- Fedezőmének esetén
- Egyéb esetekben, amennyiben azt jogszabály előírja.

4.11. A származási igazolás kiállításának szabályai

A származási igazolás a lóútlevél részét képezi. Azon lovakra, amelyek csak az alapadatokat tartalmazó lóútlevéllel rendelkeznek, a tulajdonos megrendelésére és költségére a törzskönyvező szervezet állít ki származási igazolást.

A származási igazolás adattartalma:

- sorszám;
- az elismert tenyésztő egyesület vagy szövetség neve, a törzskönyv megnevezése
- az állat születési dátuma, színe és jegyleírása, ivara;
- a jelölés módja, azonosító és UELN-szám
- törzskönyvi osztályzat
- a tenyésztő és a tulajdonos neve és címe

- az állat származása 4 ősi sorig
- az ősök törzskönyvi száma, neve, születési éve, színe, azonosítója (a 3. ősi sorig)
- a kiállítás helye és időpontja
- a hitelesítő aláírása

V. OSZTÁLYBA SOROLÁS

5.1. Mének

A tenyésztési engedélyt szerzett méneket az Egyesület tenyésztői bizottsága az alábbi szempontok szerint minősíti:

- származás
- küllem
- mozgás
- saját teljesítmény (STV, sport)
- ivadékok minősége

Ezen szempontok alapján az alábbi kategóriákba sorolják a méneket:

- **Ajánlott mén** besorolást nyer az a mén, amely a fenti szempontok közül minimum négyben a fajtában fedező ménnek átlagát jelentősen felülmúlja, és ezáltal az utána nyert ivadékoktól a fajtában számottevő előrehaladás, minőségi javulás várható.
- **Elfogadott mén** besorolású az az apaállat, amely a fenti szempontok szerint három vagy kevesebb paraméterben kiemelkedő, így a fajtában való alkalmazásával a fajta minőségének szinten tartása, egyes szerencsés párosítások esetén javítása várható.
- **Célpárosításra engedélyezett** az a mén, amely a fenti szempontok szerint nem pluszvariánsa a fajtának, de nincsen olyan generális hibája, amely miatt a tenyésztésből ki kellene zárni. Ezen ménnek használata a fajta szempontjából nem jelent előrehaladást, legfeljebb szerencsés párosítás esetén szinten tartást, ezért ellenjavallt. Csikóik abban az esetben vehetők nyilvántartásba KB bélyegzéssel, ha a tenyésztő a fedeztetés előtt a célpárosításra a tenyésztői bizottságtól engedélyt kért és kapott.
- **Cseppvér-keresztezésre engedélyezett mének** azok, amelyek maguk származásuk alapján nem tekinthetők kisbéri-félvérnek, de sportteljesítményük, küllemük, ivadékaik minősége alapján a fajtában használatuk — szabályozott módon — célszerű. Ezen ménekhez való párosítást a tenyésztésvezető **csak abban az esetben fogadja el, ha a megszülető csikó származása a tenyésztési szabályzatban leírtak szerint a kisbéri fajtában elfogadott lesz.**

A ménnek fenti módon való osztályozását a tenyésztői bizottság évente felülbírálja, és egyes ménnek magasabb vagy alacsonyabb kategóriába kerülhetnek pl. sportteljesítményük vagy ivadékaik kiemelkedő vagy éppen gyenge minősége alapján. Indokolt esetben a tenyésztési engedély megvonása is lehetséges.

Azon méneket, amelyek után 5 évig nem születik kisbéri csikó, illetve nem vettek részt értékelhető sportkipróbáláson, tenyészszemlén újra be kell mutatni, tenyésztési engedélyüket felül kell bíráltni.

A 160 cm alatti marmagasságú mének tenyésztésbe nem vehetők.

5.2. Kancák

Főtörzskönyvi osztályok:

A kancák törzskönyvön belüli minősítése összesített tenyészérték-számítás (származás, küllem és mozgás, saját- és ivadékteljesítmény) alapján történik.

Származás:

- fajtaazonosság
- ősök értékei

A fajtaazonosság számítása a 4. ősi sorban történik.

kisbéri ős	2 pont
egyéb, a tenyésztési szabályzatban elfogadott ős	1 pont
minden más és ismeretlen	0 pont

Maximálisan elérhető **32 pont**.

Az ősök értékeinél a közvetlen ősök alapján.

a fajtában kiemelkedő ős	4 pont
átlagos ős	2 pont
nem kívánatos ős	0 pont

Maximálisan elérhető: **8 pont**.

Küllemi és mozgásbíráló

A küllem- és mozgásbírálókat országos és helyi (regionális) tenyészszemléken kerül sor. A kancákat egyenként mutatják be felállítva, majd lépésben és ügésben felvezetve a 2-4 tagú bírálóbizottságnak.

100 pontos ("B" típusú) küllemi bíráló az Egyesület által elismert bírálóbizottság által.

Maximálisan elérhető: **100 pont**.

Ahol erre lehetőség van, az összehasonlító (lineáris) bíráló elvégzésére is törekedni kell. A bírálót megelőzi a testméretek felvétele.

Standard méretek: (3 éves vagy idősebb kancák esetén)

Marmagasság (bot): **163-168 cm.**

Marmagasság (szalag): **173-178 cm.**

Övméret: **186-195 cm.**

Szárkörméret: **20.5-21.5 cm.**

Mének standard méretei:

Marmagasság:

bottal **165 cm (± 10 cm)**
szalaggal **175 cm (± 10 cm)**
Övméret: **190 (± 10 cm)**.
Szárkörméret: **21 (± 1 cm)**.

Mozgásbírálathoz lépésben és ügésben a "B" típusú bírálathoz

Maximálisan elérhető: **60 pont**.

Az alapminősítés során maximálisan megszerezhető: **200 pont**.

— **Tkvi osztályba sorolás:**

Kancák törzskönyvi osztályba sorolása:

Osz- tályzat	Méret	Származás	Küllem	Mozgás	Összesen
I.	Standard	27 p. <	75 p. <	40 p. <	142 p. <
II.	ST+/- 3/0,5 cm	23-27 p.	66-75 p.	36-40 p.	125-142 p.
III.	>ST +/- +/0,5 cm	< 23 p.	< 66 p.	< 36 p.	< 125 p.

A négy minősítési szempont közül a kanca legfeljebb az egyik szerint lehet a kategóriájánál alacsonyabb besorolású.

Nem vehető törzskönyvbe az a kanca, amelynek:

- Marmagassága nem éri el a 155 cm-t, vagy
- Összpontszáma kevesebb az adható pontszám 60%-ánál (120 pontnál), vagy
- Küllemi pontszáma 60 pont alatti, vagy
- Mozgáspontszáma 32 pont alatti.

Korrektív pontszám a saját teljesítmény szerint:

Ha a kanca vagy legalább 2 csikója eléri az alábbi eredményeket, a kanca alap minősítési pontját az alábbiak szerint kell korrigálni:

Díjlovaglás:

- Alapfokú versenyen: 60% feletti eredmény: + 5% az alap minősítési ponthoz
- L (könnyű) kategóriában 60 % vagy a feletti eredmény: + 10 %
- M (közép) kategóriában 55 % vagy a feletti eredmény: + 15 %
- S (St Györgytől felfelé) 55 % vagy a feletti eredmény: + 20 %.

Díjugratás:

- R 100 cm-en 5 alkalommal hibátlan, illetve sikeres STV vizsga: + 5%
- R 120 cm-en hibátlan 5 alkalommal: + 10 %
- N 125 cm-en hibátlan 5 alkalommal: + 15 %

- N 130 cm-en vagy fentebb 5 hibátlan: + 20 %

Military:

- Országos kezdő ló („A” kategóriás) versenyen 3 minősült eredmény (50% fölötti díjlovaglás, max. 20 hp. terepen, max. 16 hp. az ugrópályán): + 5%
  - Hazai 1 csillagos versenyen 2 minősült eredmény: + 10%
  - Hazai 2 csillagos versenyen 2 minősült eredmény: + 15%
  - Hazai 3 csillagos vagy nemzetközi 2 csillagos versenyen 2 minősült eredmény: + 20%

Fogathajtás:

„B” kategóriás versenyen az összetett A+B+C versenyszámban elért értékelhető eredmény*

évente + 1 %	
ha a mezőny felső harmadában végez, abban az évben	+ 2 %
Maximálisan elérhető pontszám:	+ 5 %

„A” kategóriás versenyen az összetett A+B+C versenyszámban elért értékelhető eredmény*

évente + 2 %	
ha a mezőny felső harmadában végez, abban az évben	+ 3 %
Maximálisan elérhető pontszám:	+10%

CAI, CAIO versenyen az összetett A+B+C versenyszámban elért értékelhető eredmény*

évente + 3 %	
ha a mezőny felső harmadában végez, abban az évben	+ 5 %
Maximálisan elérhető pontszám:	+15%

Világbajnokságon az összetett A+B+C versenyszámban elért értékelhető eredmény*

évente + 5 %	
ha a mezőny felső harmadában végez, abban az évben	+ 8 %
Maximálisan elérhető pontszám:	+20%

Valamennyi saját teljesítmény szerinti korrekciós értékszám maximuma az alapminősítés 20 %-áig terjedhet.

Elit osztályzatok:

Elit: Min. 130 p. alapminősítés, + ő maga vagy legalább egy ivadéka valamely szakág országos bajnokságában értékelhető (nem kizárt) eredményt ért el, vagy legalább két ivadéka országos egyesületi tenyészszelemlén **I. osztályú minősítést ért el.**

Tenyésztési elit: Min. 130 p. alapminősítés, legalább 6 megszületett csikó, melyből egy I. osztályú és legalább kettő II. osztályt elért méneskönyvi kanca, vagy bejelentett sportló, illetve legalább egy a fajtában tenyésztésre elfogadott fedezőmén.

Szuperelit: Min. 130 p. alapminősítés, + saját maga vagy legalább egy ivadéka valamely sportág országos bajnokságában vagy ennek megfelelő szintű nemzetközi versenyen helyezett.

A korrekciós számokhoz és az elit osztályzatokhoz az alapadatokat a tulajdonos szolgáltatja, majd a minősítést a tenyésztésvezető végzi el.

VI. A FAJTA SZELEKCIÓJÁNAK RENDJE

6.1. Párosítási terv készítésének elvei, célpárosítások

A kisbéri-félvér kancák párosítási tervét minden év **április 1-ig** meg kell küldeni a tenyésztésvezetőnek. Ez egyben az állomány bejelentése is az adott évre.

Az ajánlott és elfogadott ménekkel bármely főtörzskönyves kisbéri kanca szabadon fedeztethető. A III. kategóriás ménekkel való fedeztetéshez a tenyésztői bizottság engedélye szükséges. Egyéb fajtájú ménekkel való célpárosítást csak megfelelő indoklással, főként a teljesítmény javítása céljából fogad el a tenyésztői bizottság.

6.2. Tenyészmén-jelöltek szelekciója

A ménutánpótlásra szánt egyedek 3 lépcsős kiválasztási folyamat során kerülnek engedélyezésre:

- Tenyészszemlén szerezhethet a jelölt beutalót a ménvizsgára. A szemle után a beutalót szerzett ménjelöltnek 2 éven belül le kell tennie a ménvizsgát, vagy újra kell szemlézni.
- Ménvizsga 1. lépcső (STV I). Sikeres vizsga esetén a mén ideiglenes tenyésztési engedélyt kap.
- Ménvizsga 2. lépcső (STV II). Az STV I után a ménnek 2 éven belül le kell tennie az STV II vizsgát a végleges tenyésztési engedély kiadásához.

Fiatal mének

a) Származás: Származását tekintve a tenyésztési szabályzatban leírtak szerint megfelel a kisbéri főtörzskönyv követelményeinek, és a származásértékelés során legalább 23 származási pontot ér el.

b) Küllem és mozgás: A 100 pontos küllemi bírálaton minimum 75 pontot ér el, a 60 pontos mozgásbírálaton minimum 40 pontot.

c) Fentiek alapján a ménvizsgára beutalót nyert, és a vizsga minden részét sikeresen teljesítette. Az STV I vizsgát a beutaló megszerzését követő második éven belül, az STV II vizsgát pedig az STV I vizsgát követő második éven belül kell teljesíteni.

Teljesítmény alapján engedélyezett teljeskorú mének

a) Származás: mint a fiatal mének esetében.

b) Küllem és mozgás: A 100 pontos küllemi bírálaton minimum 70 pontot ért el, a mozgásbírálaton legalább 35 pontot úgy, hogy egyetlen bírálati szempontnál sem kapott az adható maximális pontszám felénél kevesebbet (azaz nincs olyan komoly küllemi vagy mozgásbeli hiányossága, ami a tenyésztésből kizárja).

c) Teljesítmény: Az alábbi teljesítmények valamelyikét elérte:

Díjugratás:

- N-130 nehézségű (vagy annak megfelelő nemzetközi) versenyen egy versenyidényben 4 hibátlan pálya (alappályán), vagy
  - Felnőtt egyéni OB döntő első 6 helyezése valamelyike, vagy
  - Tenyészszerenyen valamely évjárat versenyében első 10 helyezés egyike.

Díjlovaglás:

- 1 éven belül két alkalommal nehéz kategóriában 60%-os eredmény.

Military:

- Három nehéz osztályú pálya befejezése 2 év alatt, vagy
- OB nehéz osztályban első négy helyezés valamelyike

Fogathajtás:

- kettes vagy négyes fogatok között OB-n a mezőny első harmadában végez.

Távlovaglás:

- Két év alatt 3 alkalommal 160 km-es versenyen való részvétel és annak befejezése.

Az a), b) és c) pontokat együttesen kell figyelembe venni.

Egyedi elbírálás alapján, cseppvértként a kisbéri tenyésztésbe kerülhetnek olyan idegen fajtájú mének, amelyek származásukban legalább 50% angol telivér, Shagya arab vagy anglo-arab vért tartalmaznak, 50%-ban pedig valamely sportlófajta (magyar sportló, holsteini, hannoveri, trakehneni, oldenburgi, holland sportló, belga sportló vagy francia háta) vérhányaddal rendelkeznek, küllemben a fajtába illők, és saját teljesítményük, ill. ivadékaik teljesítménye kiemelkedő (ld. az idősebb ménekre vonatkozó feltételeket), ezért a sportló-tulajdonságok javítása várható tőlük.

A tenyésztési engedéllyel rendelkező mének közül a kisbéri fajtában elismert mének kijelölésére és használatuk szervezésére az Egyesület a tárgyévut megelőző év december 1-ig megállapodik a méntulajdonossal, illetve állami mének esetében a méntulajdonos nevében eljáró szervezettel. A fajtában tenyésztésre elismert mének listáját felállítási helyük feltüntetésével az Egyesület az interneten közzéteszi, és tagjai részére megküldi.

6.3. Tenyészkanca-jelöltek szelekciója

Az egyesületi tenyészszelektáción történik. A szelekció alapja a származás elbírálása, a küllemi- és mozgásbíráló, valamint háttér típusú lovak esetében a szabadonugró bíráló. (részletesen ld. a tenyészkancák osztályba sorolása c. fejezetben, illetve a Kódexben)

VII. TENYÉSZMÉNEK HASZNÁLATA

7.1. A mének tenyésztési/termékenyítési engedélyének kiadásának tenyésztési és állategészségügyi feltételei

Tenyésztési feltételek: a tenyésztési és a teljesítményvizsgálati szabályzat szerinti kiválasztás és a ménvizsga sikeres teljesítése.

Állategészségügyi feltételek: a kötelező éves vérvizsgálatok és féléves oltások elvégzése. 2011. után engedélyezett mének esetében az öröklődő betegségek kimutatására irányuló állategészségügyi szűrésen való megfelelés.

Egyéb feltételek: a mén tulajdonosának vagy tartójának rendezett tagsági viszonya az Egyesületben.

7.2. Import mének használatának szabályai

A tenyésztési engedéllyel nem rendelkező, külföldről behozott mének engedélyezésére a hazai tenyésztésű ménekkel azonos szabályok vonatkoznak.

Amennyiben a mén fajtájában tenyésztési engedéllyel rendelkezik, az Egyesület tenyésztői bizottsága bemutatás után dönt a mén engedélyezéséről a kisbéri-félvér fajtában.

Import tenyészmént tenyésztésre csak honosítás után lehet használni. A tenyésztés megkezdése előtt a tenyésztési hatósághoz be kell nyújtani a mén DNS-kártyáját.

7.3. A szaporítóanyag minőségi követelményei

A mesterséges termékenyítő állomásokon forgalmazott szaporítóanyagnak meg kell felelni az illetékes állategészségügyi és tenyésztési hatóság előírásainak.

Mesterséges termékenyítésre csak hivatalosan elismert mesterséges termékenyítő állomáson álló, mesterséges termékenyítésre alkalmasnak minősített mén termékenyítő anyaga használható.

A mesterséges termékenyítést végző személynek rendelkeznie kell "Fedeztetési jegyzőkönyv" nyomtatvánnyal, melybe köteles a termékenyítést a vonatkozó előírásoknak (szabványnak) megfelelően bejegyezni. Ugyancsak köteles a termékenyített kanca tulajdonosát a fedeztetési jeggyel ellátni.

Import szaporítóanyag használata esetében a szaporítóanyagnak állategészségügyi és minőségi tanúsítvánnyal kell rendelkeznie. Mélyhűtött szaporítóanyagot a tenyésztési hatóság laboratóriumában be kell vizsgáltatni. A szaporítóanyagot valamely magyarországi mesterséges termékenyítő állomásra be kell jelenteni, és honosítani kell, a tenyészmén honosításához hasonlóan.

VIII. EGYÉB SPECIÁLIS SZABÁLYOK

8.1. A fajta génkészletei felderítésének módja és hasznosítása

A génkészletek felderítése az országon belül nagyjából befejeződött, ezt mutatja, hogy a kancaállomány több éve állandó szinten van. További génkészletek a történelmi ismeretek szerint az Amerikai Egyesült Államokban vannak, ahol a II. világháborúban zsákmányolt kisbéri-félvérek azóta is tiszta vérben tenyésztik. A távolság miatt a tenyészállatok forgalma igen korlátozott, spermacsere már volt a két ország tenyésztői között, amelynek eredményeképpen egy új ménvonal került az országba.

8.2. A génbankban megőrzendő szaporítóanyag és genetikai minta meghatározása

A Tenyésztői Bizottság jelöli ki azon egyedeket, amelyeknek szaporítóanyagát az Egyesület génbankban való megőrzésre szánja. Ezek általában olyan mének, amelyeknek saját- és ivadékteljesítménye a fajtaátlagnál jóval magasabb, és nem rendelkeznek olyan mén-ivadékokkal, amelyek alkalmasak lennének a genetikai anyag továbbvitelére.

Jelenleg a megőrzendő genetikai anyag mélyhűtött sperma, de a jövőben lehetséges az értékes kancacsaládókból embrió mélyhűtése is.

8.3. Tartástechnológia

A kisbéri-félvér fajta tartástechnológiai követelményei nem különböznek az egyéb kultúrfajtáknál a XXI. században elvárható tartási körülményektől. A hatályos állategészségügyi és állatvédelmi jogszabályok betartása minden esetben kötelező, a speciális szabályok az alábbiak:

In situ tartás:

Kancák:

- Boxos tartás esetén napi rendszeres jártatás, ld. méneknél.
- Karámos tartás esetén napi felügyelet, napi kétszeri etetés futóistállóban lekötve, vagy boxban. Legelő tartás esetén mélyalmos futóistálló vagy boxos istálló álljon rendelkezésre éjszakra vagy télire, nyáron a kancák a legelőn tarthatók, de az egyedi etetésről gondoskodni kell.
- Takarmányozás: a napi norma üres, nem dolgozó kancáknál 3-4 kg abrak (főleg zab, de keverve etethető árpa, kukorica, kancatáp is) 5-6 kg széna, alomszalma szükség szerint, legelőfű ad libitum. Vemhes, illetve szoptató kancáknál 5-6 kg abrak, 6-8 kg széna, alomszalma szükség szerint, legelőfű ad libitum. Nyalósó ad libitum, ásványi kiegészítők folyamatosan, vitaminok a fedeztetési idény előtt és közben.
- Állategészségügyi alapellátás: 3-4 havonta féregtelenítés, lóinfluenza és herpesz elleni alapoltás, majd évente ismétlő oltás. Versenyző lovaknál 6 havonként ismétlő oltás. 3 évenként vérvizsgálat (takonykór, fertőző kevésvérűség).
- 6 - 8 hetente pataszabályozás, szükség esetén patkolás. A patkókat ellés előtt le kell venni.
- A csikók leválasztása 6 hónapos korban (+/- 1 hónap), csoportosan történik.

Az ex situ tartás követelményei:

Mének:

- boxos tartás, min. 3 x 3 m-es boxokban, megfelelő biztonságban más ménektől és kancáktól.
- Kornak és testsúlynak megfelelő takarmányozás (általános norma: naponta 5-6 kg zab, 10 kg széna, 10 kg alomszalma). Nyalósó ad libitum, ásványi kiegészítők folyamatosan, vitaminok a fedeztetési időny előtt és közben.
- Napi rendszeres jártatás nyereg alatt, kocsiban vagy karámban.
- Állategészségügyi alapellátás: 3-4 havonta féregtelenítés, lóinfluenza és herpesz elleni alapoltás, majd évente ismétlő oltás. Versenyző lovaknál 6 havonként ismétlő oltás. Évente vérvizsgálat a következő betegségekre: takonykór, tenyészbenaság, fertőző kevésvérűség, vírusos arteritisz.
- 6 - 8 hetente pataszabályozás, szükség esetén patkolás.

Méncsikók:

- Választás kb. 6 hónapos korban, csoportosan.
  - Tartás: legelőn, csoportosan, a nemeket 1 – 1,5 éves kortól kötelező elkülönítve tartani. Méncsikók esetén legalább két méncsikót kell együtt tartani úgy, hogy csikónként legalább 0,5 hektár legelő-férőhely álljon rendelkezésükre. A csikókat legalább naponta kétszer egyedi boxban, vagy fedett beállóban lekötvé kell abrakolni. A csikókat lehetőleg már választás előtt, de választás után (legkésőbb 8 hónapos korukig) hozzá kell szoktatni a lekötéshez és a kötőféken való vezetéshez.
  - Takarmányozás: réti széna ad libitum. Alomszalma szükség szerint. Abrak: zab vagy csikótáppal kevert zab, az alábbiak szerint:
  - 3-4 hónapos kortól választásig ad libitum (csikóóvodában elkülönítve, illetve amikor az anyakanca lekötvé abrakol).
  - Választástól 1,5 éves korig napi 5-6 kg
  - 1,5-től 3 éves korig napi 3-4 kg.
- Mész, egyéb ásványi kiegészítők, vitaminok folyamatosan.
- Állategészségügyi alapellátás: 3-4 havonta féregtelenítés, 4 hónapos kortól lóinfluenza elleni alapoltás, majd évente ismétlő oltás. 3 évente fertőző kevésvérűségre vérvizsgálat.
  - 6 - 8 hetente pataszabályozás.
  - Amennyiben a csikók nem legelőn vannak, illetve legeltetési szezonon kívül napi rendszeres, de nem megerőltető mozgatás, 3 éves korig a futószárazást vagy körön mozgatást kerülni kell.

8.4. A tenyészállat-forgalmazás, export és import szabályai

A tenyészállatok belföldi forgalmazása korlátozás nélküli. Tenyészállatot exportra eladni csak a kiszállítást legalább 15 nappal megelőző bejelentést követően, a tenyésztési hatóság engedélye esetén lehet. Import esetében csak a fajtaazonosság megtartása fontos kérdés.

8.5. A vágóállat fajtához tartozás igazolásának rendje, igazolási mintája

A kisbéri-félvér fajta tenyésztésének nem célja a vágóállatok előállítás, csak a selejt állatok kerülnek vágóhídra. A vágóra való eladásnál a fajtához tartozás igazolására nincs szükség.

8.6. A tenyészet (részpuláció) felszámolás esetén követendő szabályok

Nagyobb létszámú állomány felszámolása esetén bejelentés alapján a felszámolás tényét és az eladó tenyészállatokat az Egyesület a honlapján nyilvánosságra hozza.

IX. AZ ORSZÁGOS ÁLLATTENYÉSZTÉSI ADATBANKBA TÖRTÉNŐ ADATKÜLDÉS MÓDJA ÉS RENDJE

A tenyésztőkkel történt állományegyeztetés után az Egyesület vagy megbízottja folyamatosan vezeti az állományban lévő kancák listáját.

Az adott évben tenyésztésre engedélyezett ménnek tulajdonosai részére az Egyesület kiadja a tenyésztési engedélyeket és megkötöti a fedeztetési szerződéseket. A fedeztetési állomások jelentései alapján a fedeztetéseket rögzíti a központi nyilvántartó rendszerben. Az Egyesületi fajtajellel bélyegzendő csikók esetén a tenyésztő egyesület vagy megbízottja elvégzi a csikóbélyegzéseket, melyek a központi nyilvántartó rendszerben rögzítésre kerülnek.

X. A FAJTA NÉPSZERŰSÍTÉSE

Az Egyesület 2008. évtől a zártkörű tenyészszemlék helyett az országos és regionális kiállításokon való megjelenésre tette a hangsúlyt. A debreceni Farmer Expo egyik fő látványossága a kisbéri fajta sokféle bemutatója, de az Egyesület segíti tagjait bármely nagyobb kiállításon való megjelenésben.

Az Egyesület minden évben kiadja a fajtát népszerűsítő kiadványokat: egyedi minőségű ménkatalógust, falinaptárt, szórólapokat. Az Egyesület minden lehetőséget kihasznál lovainak a televízióban való népszerűsítésére. Az Egyesület támogatja azokat a sportolókat, akik kisbéri-félvér lovakkal átlagosnál jobb eredményeket érnek el, és több lovas újsággal van szerződése, amelyekben cikket jelent meg a rendezvényeiről, a lovak által elért eredményekről.

XI. A TENYÉSZTŐK TENYÉSZTŐI MUNKÁJÁNAK ELISMERÉSE

Évente egy országos, és 10-12 regionális tenyészszemlét rendez az Egyesület. A legkiválóbb egyedek tenyésztői díjakban részesülnek.

Azon tenyésztőket, akik évek óta magas színvonalon végzik tenyésztői munkájukat, bronz-, ezüst- vagy aranykoszorús tenyésztői minősítéssel jutalmazza az Egyesület.

XII. ZÁRÓ RENDELKEZÉSEK

A jelen Tenyésztési Program alapjául szolgáló módosított tenyésztési szabályzatot a közgyűlés fogadta el 2017. március 25-én.

A jelen Tenyésztési Programban nem szabályozott kérdések tekintetében a Kisbéri és Gidrán Lótenyésztő Országos Egyesület Alapszabálya szerint kell eljárni.

XIII. MELLÉKLETEK

1. Termékenyítési jegyzőkönyv
2. Csikójelölési jegyzőkönyv
3. Származási igazolás
4. Bírálati lap

Gyúró, 2017. március 30.

Janászik Andrea
tenyésztésvezető